

Aalto-yliopisto

Rahoitusoikeus, luento 7

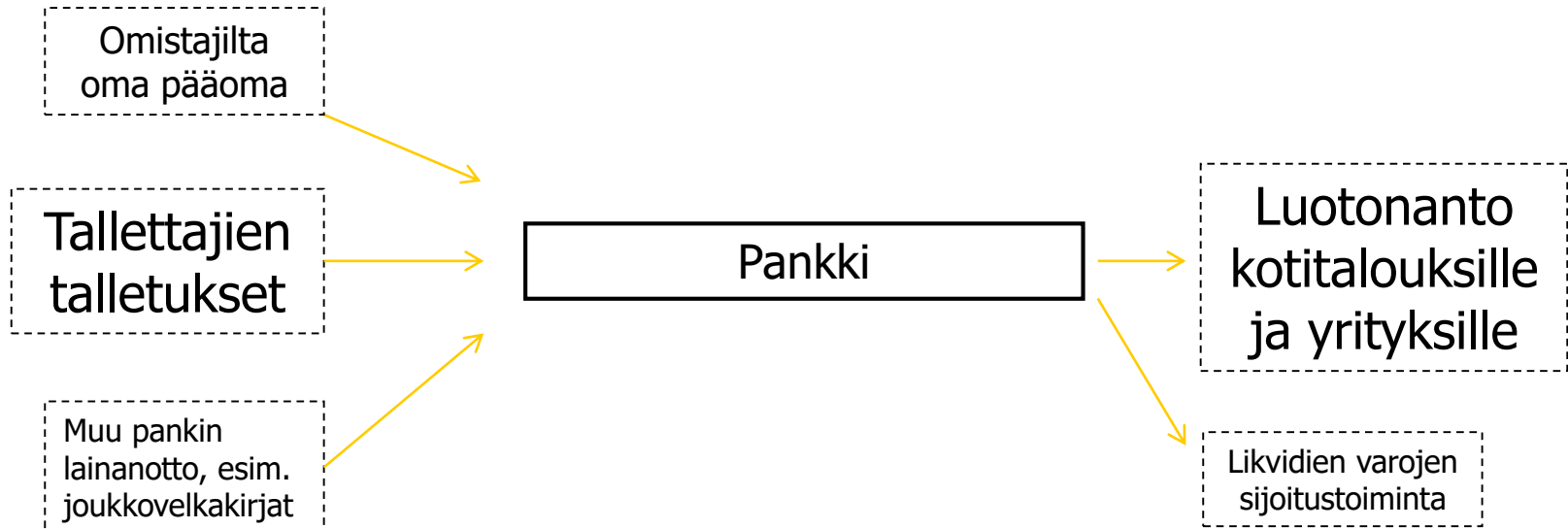
Professor of Practice, OTT Sakari Wuolijoki 20.3.2019

Luentosarjan alustava aikataulu

Pvm	Alustava aihepiiri
25.2.	Johdanto, pankin toiminta ja pankkisääntelyn tarkoitus, vakavaraisuusvaateet
27.2.	Vakavaraisuusvaatimukset, kriisinhallintasääntely
4.3.	EU:n ja Suomen finanssivalvontajärjestelmä
6.3.	Asiakkaansuojasääntelyn perusteet, luotonanto kuluttajille
11.3.	Makrovakausalustus (Heidi Jokinen). Luotonanto, yritykset
13.3.	Alustus KKO 2016:10 (Jarmo Heikkilä). Vierasluennoitsija OTT Mårten Knuts
18.3.	PSD 2 –alustus (Liisa Rysä). Yritysluototus jatkuu. Maksuliikenne ja sähköinen pankkitoiminta
20.3.	Maksukortit. Sijoituspalvelujen sääntelyn pääperiaatteet
25.3.	Sijoitustoimeksiantojen toteuttaminen, omaisuudenhoito / sijoitusneuvonta
27.3.	Strukturoidut tuotteet ja johdannaisopimukset
1.4.	Sijoituspalveluita koskevat riidat, vahingonkorvaus
3.4.	Luentokuulustelu

Miten pankki toimii?

yksinkertaistettu malli otto- ja antolainauksesta

Pankin olemassaolon oikeutus?

Muita tehtäviä esim. maksuliikenne ja sijoituspalvelujen tarjoaminen.

Säätelytavoitteita

Järjestelmän vakaus

- Vakavaraisuussäätely
- Talletussuoja
- Riskienhallinta
- Finanssivalvontajärjestelmä
- EU:n pankkiunioni / kriisinratkaisusäätely

Asiakkaansuoja

- Peruspankkipalvelut
- Kuluttajaluottosäätely
- Maksupalvelusäätely
- (Vakuusmuotojen säätely)
- Rahoituspalvelujen etämyynti

Rikollisuuden torjunta

- Rahanpesu ja terrorismin rahoitus
- Arvopaperimarkkinoiden väärinkäyttö

Tilisopimus

- Talletus on velvoiteoikeudellisesti asiakkaan saatava pankilta. Tästä seuraa mm. maksusuojaoppien soveltaminen tiliasiointiin (esim. RHO 2007:8)
- Tilikorko sovitaan tilisopimuksessa.
 - *Erytysmuotona ns. strukturoitu talletus (korko ei talletussuojan piirissä)*
 - *Ajankohtainen keskustelunaihe negatiivinen korko*
 - *Konsernitilit*
- Maksupalvelulaki koskee maksutilien tarjontaa. Valtaosa pankkitileistä on sääntelyn piirissä. Lukuisia tiedonantovelvollisuuksia.
- Peruspankkipalveluja (mm. tili) tarjottava kuluttajille. Palvelumaksujen oltava kohtuullisia mm. LuottoL nimenomaisen säännöksen nojalla. Käteispalvelujen tarjoamisvelvoite ajankohtainen teema.
- Kuittausoikeus rajoitettu etenkin konkurssissa

Sähköinen pankkitoiminta

- Kuluttajapankkitoiminnassa fyysisellä asioinnilla pienenevä merkitys.
- Juridisesti etäasioinnin keskeisiä seikkoja on asiakkaan luotettava tunnistaminen. Tunnistaminen välttämätöntä:
 - Pankkisalaisuus
 - Rahanpesulainsäädäntö
 - KSL 7:15
 - Oikeustoimien todistettavuuden varmistaminen
- Sähköinen tunnistaminen tehdään usein verkkopankkitunnuksilla.
 - *Ns. Tupas-tunnisteet ovat vahvoja sähköisiä tunnisteita, joista säädetään vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä luottamuspalveluista annetussa laissa*
 - *Laissa on tunnistuspalvelujen tarjoajalle laajoja velvoitteita, joiden tavoitteena on varmistaa tunnistamisen luotettavuus.*
 - *Ensitunnistaminen tehtävä henkilökohtaisesti, ellei vastaavaa vahvaa tunnistetta.*
 - *Hintasääntely kilpailun lisäämiseksi kiistelty teema*
- Rahoituspalvelujen etämyyntiä kuluttajille koskee KSL 6a luku

Maksukortit

- Toiminnallisesti keskeinen jaottelu credit / debit –kortit.
- Sääntely maksupalvelulaissa, KSL:ssä ja käytännössä SEPA
- (Erityisluottokortit) / yleisluottokortit
- Yleisluottokortissa kolmikantasuhde: myyjäliike, kortinmyöntäjä ja kortinhaltija
- Myyjäliike ei voi veloittaa kuluja kortinkäyttäjältä (MPL 46 §), jos kyse tietyistä tavallisimmista luottokorteista (esim. Visa & MasterCard).
- Kortinmyöntäjän vastuu myyjäliikkeen suorituksesta. Ns. hyödykesidonnainen luotto, ks. KKO 2007:6.

Maksupalvelulain mukainen vastuu

Huolimattomuuden aste	Vastuu	50 euron vastuuraja	Katoamis-ilmoituksen vaikutus	Muut vastuuvapausperusteet
Ei huolimattomuutta eikä kortin luovuttamista toiselle	Ei vastuuta	Ei merkitystä, kun ei vastuuta	Katoamisilmoituksen viivyttely voi johtaa vastuuseen huolimattomuusperusteella	Ei merkitystä, kun ei vastuuta.
Kortin vapaaehtoinen luovutus toiselle	Vastuu kortin väärinkäytöstä	Ei sovellu, vastuu rajaton	Katkaisee vastuun	Katkaisevat vastuun
Huolimattomuus	Vastuu kortin väärinkäytöstä	Vastuu rajattu 50 euroon	Katkaisee vastuun	Katkaisevat vastuun
Törkeä huolimattomuus	Vastuu kortin väärinkäytöstä	Ei sovellu, vastuu rajaton	Katkaisee vastuun	Katkaisevat vastuun
Petollinen menettely	Vastuu kortin käytöstä	Ei sovellu	Ei katkaise vastuuta	Eivät katkaise vastuuta

Oikeuslähteet

Kaikessa oikeudellisessa ratkaisutoiminnassa tunnettava oikeuslähteiden hierarkia.

Esimerkkitapaus FINE PKL 005419

Asiakas kiistää tehneensä hänen kahdella eri maksukortillaan Reykjavikissa yökerhossa 27.5.2017 klo 06.41-08.51 Suomen aikaa (03.41-05.51 paikallista aikaa) tehdyt viisi ostotapahtumaa. Tässä tapauksessa kyseessä olevalla kortilla on tehty yksi tunnusluvulla hyväksytty 1.096,91 euron (120.000 Islannin kruunua) maksu klo 08.51. Myös toisen pankin myöntämällä kortilla tehdyt neljä maksutapahtumaa ovat kukin olleet suuruudeltaan 120.000 Islannin kruunua. Asiakkaan kortit olivat hänen hallussaan ko. yön tapahtumien jälkeen. Pankki vastaanotti asiakkaan sulkuilmoituksen kortista 28.5.2017 klo 03:26 Suomen aikaa.

Asiakas vaatii Pankkia korvaamaan 1.096,91 euron oikeudettoman oston.

Asiakas oli viettämässä lomamatkaa Reykjavikissa ystäviensä kanssa. Asiakas meni 27.5.2017 noin kello 02.00 paikallista aikaa heidän kanssaan yökerhoon, jossa he tilasivat ja joivat oluet aulan baaritiskillä. Asiakkaan ystävä maksoi asiakkaan oluen. Tämän jälkeen asiakas ohjattiin yökerhossa toiseen tilaan yläkertaan asiakkaan käsityksen mukaan yökerhon henkilökuntaan kuuluvan toimesta. Asiakkaan yksi ystävä oli hetken aikaa yökerhossa sen jälkeen, kun asiakas oli ohjattu toiseen tilaan, minkä jälkeen hän poistui sieltä.

Ennen yökerhoon menoa asiakas oli juonut hyvin maltillisesti alkoholia (noin kuusi annosta). Asiakas ei muista illan tapahtumista mitään toiseen tilaan menemisen jälkeen. Asiakas epäilee, että hänet huumattiin hänen juoman oluen yhteydessä minkä jälkeen hänet on laitettu käyttämään korttiaan ostoksiin, joita hän ei ole halunnut tai ole tietoisesti tehnyt (hyväksynyt ostosta tai sen hintaa). Vaihtoehtoisesti asiakkaan korttia on voitu käyttää yökerhon työntekijän toimesta.

Asiakas säilyttää korttejaan huolellisesti ja mukana olleiden korttien tunnusluku on vain asiakkaan muistissa. Seuraavana aamuna asiakas heräsi omasta majoituksestaan tavaroidensa ja korttiansa ollessa tallessa. Asiakas ei muista, miten ja mihin aikaan hän on majoitukseen saapunut. Asiakas kirjautui ensimmäisenä toisen pankin mobiilipankkiin, josta hän havaitsi neljä epäilyttävää tapahtumaa. Myöhemmin matkalla lentokentälle asiakas huomasi tarkistaa myös Pankin tilitapahtumat, minkä jälkeen hän sulki kortin 28.5.2017 kello 0.26 soittamalla sulkupalveluun. Asiakas ei katsonut Pankin tiliä aikaisemmin, koska kortin käyttötili on yhteinen taloustili, jota käytetään asiakkaan talouden yhteisiin menoihin

Esimerkkitapaus FINE PKL 005419, pankin vastine

Pankki kiistää asiakkaan vaatimukset ja katsoo, että lain ja korttiehtojen mukaan riidanalaisia tapahtumat kuuluvat kortinhaltijan vastuulle

Pankin palomuuuri ei sallinut pankin tutustua tarkemmin kyseisen yökerhon julkisiin verkkosivuihin, perusteena "Adult/Mature Content". Kyse on aikuisviihdeyökerhosta. Yökerho kertoo verkkosivuillaan toiminnastaan: *"[...] offers the best in Adult Entertainment in Reykjavik City. With full bar and the most beautiful staff, customers are sure to enjoy the entertainment at this Gentleman's Club. Besides the exciting dancers and entertainment, [...] also features a superb luxury experience in a unique atmosphere. Open six days a week, [...] is ready to amaze all their guests with all they have to offer."* Pankki toimittaa FINE:n arvioitavaksi kuvaruutukaappauksen yökerhon verkkosivuilta, jonne pääsy oli mahdollista vain matkapuhelinverkkoa käyttäen. Kuvaruutukaappauksesta käy täysin selväksi ainakin se, että yökerho itse markkinoi tarjoavansa asiakkailleen Reykjavíkin parasta aikuisviihdettä. Asiassa esille tulleiden seikkojen valossa on pidettävä selvänä, että yökerhon laskutuksessa on joka tapauksessa ollut sisään hinnoiteltuna muutakin kuin pelkkää juomatarjoilua. Verkkosivujen kuvaus *"a superb luxury experience in a unique atmosphere"* antaa edelleen perusteltua aihetta olettaa, että palvelut, joista aikuisviihderavintolassa on kuulunutkin maksaa, ovat voineet olla kalliitakin.

Huumausväitteestä ei ole suullisen väitteen lisäksi esitetty asiassa mitään selvitystä. Pankki pitää asiakkaan esittämää huumausväitettä epäuskottavana ja mitä todennäköisimmin jälkikäteen keksittynä. Asiakkaan muistamattomuus saattaa paljon huumausväitteen todennäköisemmin johtua siitä, että hän on ollut yksinkertaisesti päihtynyt. Pankki ei pelkästään huumausväitteen spekuloinnin johdosta ole velvollinen vastaamaan aikuisviihdeyökerhossa asiakkaalle koituneesta, sinänsä hänen kannaltaan valitettavan mittavasta laskusta.

Riidanalaisista korttitapahtumista 27.5.2017 tutkintailmoituksen tekemiseen 15.6.2017 on kulunut aikaa noin 2,5 viikkoa. Tutkintailmoituksen tekemiseen kulunut pitkä aika vähentää muiden, aiemmin todettujen seikkojen ohella asiakkaan esittämän huumausväitteen uskottavuutta. Asiakas on vedonnut asiassa siihen, että Pankista on neuvottu häntä olemaan ilmoittamatta poliisille tapahtuneesta. Pankki toteaa, ettei tutkintailmoitus poliisille ole luonteeltaan pelkästään pankin korttireklamaatioprosessin sivutuote. Jos on olemassa vakava epäily joutumisesta maksuvälinepetoksen ja siihen liittyvän huumausväitteen uhriksi, rikosvastuun toteuttamiseksi asiasta on täytynyt tässä tapauksessa viipymättä ilmoittaa joko Islannin tai Suomen poliisille.

Korttitapahtumaotteelta ja tositekopioista ilmenee, että kaikki yökerhossa tehdyt neljä riidanalaisista korttitapahtumaa on hyväksytty alkuperäisellä sirukortilla ja sen salaisella tunnusluvulla. Kortilla ei ole tehty aiempaa ostotapahtumaa, jonka yhteydessä tunnusluku olisi voitu urkkia. Tunnusluvun osalta asiakas on kertonut, että hän on säilyttänyt sitä vain muistissaan. Jos näin on ollut, asiakkaan on itse täytynyt hyväksyä tunnusluvullaan riidanalaiset korttitapahtumat, mitä hän ei ole itsekään pitänyt poissuljettuna.

Esimerkkitapaus FINE PKL 005419, ratkaisu

Tässä tapauksessa asiakkaan valitus perustuu pääasiassa sille, että hänet olisi huumattu ja asiakkaan ollessa huumattuna hänet olisi laitettu käyttämään korttiaan ostoihin, joita hän ei ole halunnut tehdä tai ole tietoisesti tehnyt, taikka vaihtoehtoisesti yökerhon työntekijä on käyttänyt asiakkaan korttia oikeudetta

Pankkilautakunta toteaa, että huumamisesta ei ole tapauksessa esitetty muuta selvitystä kuin asiakkaan lautakunnalle esittämä tapahtumien kuvaus ja epäily huumamisesta. Osaltaan asiakkaan kertomaa ja huumausepäilyä tukee kuitenkin se, että asiakas on käynyt - vaikkakin tulokseltaan negatiivisessa - huume- ja lääkeseulassa melko pian tapahtumien jälkeen 30.5.2017 ja se, että asiakkaan lautakunnalle esittämä tapahtumien kuvaus vastaa sitä, mitä hän on rikosilmoitusta tehdessään – tosin lähes kolme viikkoa tapahtumien jälkeen - 15.6.2017 poliisille kertonut. Toisaalta lautakunta kiinnittää huomiota myös siihen, ettei asiakas ole esittänyt, että hänen epäilemästään huumamisesta olisi aiheutunut joitain muita seurauksia - esimerkiksi hänen kokemassaan olossa seuraavana aamuna - kuin muistin menettäminen määrättyltä ajalta. Kukaan asiakkaan ystävistä ei saadun selvityksen mukaan myöskään ole kokenut mitään vastaavaa, vaikka asiakas ensisijaisesti epäilee tulleen huumatuksi heidän juodessa yhdessä oluita yökerhon aulan baaritiskillä.

Pankkilautakunta toteaa asiassa saadun selvityksen perusteella jäävän olennaisilta osin epäselväksi, mitä aamuyöllä 27.5.2017 ko. yökerhossa on tapahtunut, ja ettei lautakunnan ole asiassa saadun selvityksen perusteella mahdollista luotettavasti arvioida tapahtumien yksityiskohtaisempaa kulkua. Saadun selvityksen perusteella Pankkilautakunta katsoo asiassa jääneen näyttämättä asiakkaan huumatuksi joutuminen. Toisaalta huumamisen mahdollisuutta ei asiassa saadun selvityksen perusteella voida myöskään poissulkea, kuten ei myöskään sitä mahdollisuutta, että asiakas olisi itse tietoisesti tehnyt kyseessä olevat riidanalaiset maksutapahtumat tai että asiakasta olisi tapauksessa harhautettu hyväksymään ja/tai hän olisi epähuomiossa hyväksynyt tuolloin käsittämäänsä useampia ja suurempia veloituksia.

Ohjesääntönsä mukaan Pankkilautakunta voi erityisestä syystä päättää, ettei se anna ratkaisusuositusta sen käsiteltäväksi saatetusta asiasta. Lautakunta katsoo, että tässä tapauksessa esitetyn selvityksen perusteella tapahtumien kulku jää olennaisilta osin epäselväksi eikä lautakunta näin ollen pysty käytettävissään olevin keinoin luotettavasti ratkaisemaan asiakkaan ja pankin välisen vastuunjaon kannalta ratkaisevaa kysymystä siitä, onko tapauksessa ylipäänsä kyse kortin oikeudettomasta käytöstä. Keskeisen tapahtumainkulun jäädessä tällä tavoin epäselväksi Pankkilautakunta päättää, ettei se anna ratkaisusuositusta tässä tapauksessa.

Maksukortit ja vastuu, esimerkkejä lautakuntakäytännöstä

▪ Huolimatonta

- *Asuntomurron yhteydessä viety luottokortti ja tunnusluku, joka eri paikkaan piilotettu*
- *Vieraiden kevytmielisten naisten kanssa Virossa baariin ja tunnusluvun huolimatonta suojaaminen*
- *Kortin jättäminen lukittuun autoon*
- *Erilaisia tilanteita, joissa tunnusluku on urkittu salaa ja sitten kortti anastettu*

▪ Törkeää huolimattomuutta

- *Pimeään taksin käyttö, bensa maksu ja sen jälkeen väärinkäytösmaksuja*
- *Tunnusluku ja kortti lompakossa*
- *Tunnusluku ja kortti käsilaukussa*
- *Tunnusluku tallennettuna kännykkään, kännykkä ja kortti samassa käsilaukussa*
- *Reklamoitu ylikalliiden juomien veloittamisesta yökerhossa Tallinnassa*

Maksukortit ja vastuu, tuore KKO:n ratkaisu 2018:71

- **Huolimatonta (ei törkeää huolimattomuutta)**

A oli säilyttänyt pankki- ja luottokorttiaan lompakossaan ja korttiin liittyvää tunnuslukua pankin kirjekuoressa asianajotoimistonsa työpöydän laatikossa. A oli poistunut toimistosta noin kymmenen minuutin ajaksi lukitsematta ulko-ovea ja jättäen lompakon työpöydälleen. Tuntemattomaksi jäänyt tekijä oli tuona aikana tullut sisään toimistoon ja anastanut lompakon ja tunnusluvun. Tekijä oli pian tämän jälkeen nostanut A:n kortilla rahaa läheisestä pankkiautomaatista. Pankki katsoi A:n menettelleen törkeän huolimattomasti maksukortin ja tunnusluvun säilyttämisessä ja vaati hänen velvoittamistaan korvaamaan oikeudettomasti nostetut varat täysimääräisesti.

Korkein oikeus katsoi, ettei A:n menettely osoittanut niin moitittavaa piittaamattomuutta turvallisuusmääräyksistä ja lisääntyneestä kortin väärinkäytön riskistä, että hänen huolimattomuuttaan olisi pidettävä törkeänä. A:n vastuu maksukortin oikeudettomasta käytöstä rajoittui käräjäoikeuden tuomitsemaan maksupalvelulain 62 § :n 2 momentin mukaiseen määrään. (Ään).

Sääntelylohkot

Sijoituspalveluja koskeva sääntely:

- Sijoituspalvelulaki

Sijoitusrahastoja koskeva sääntely:

- Sijoitusrahastolaki
- Laki vaihtoehtoisrahastojen hoitajista
 - Kiinteistörahastolaki
- sekä näitä täydentävät asetukset

Arvopaperimarkkinoiden perusinfrastruktuuria koskeva sääntely

- Arvopaperimarkkinalaki ja sitä täydentävät asetukset
 - Laki kaupankäynnistä rahoitusvälineillä
 - Laki arvo-osuusjärjestelmästä
 - Laki arvopaperitileistä
 - Osakeyhtiölaki

Eri sijoituspalveluja

- Sijoitusneuvonta
- Omaisuudenhoito
- Arvopapereita koskevien toimeksiantojen toteuttaminen / välittäminen
- Arvopapereiden säilytyspalvelut
- Arvopapereiden liikkeeseenlaskupalvelut

Myös sijoitusrahastojen hallinnointi on faktisesti sijoituspalvelua, vaikka lainsäädännössä näin ei määritelmällisesti olekaan.

Tietyt vakuutuspalvelut lähentyvät myös sijoituspalveluja (ns. säästöhenkivakuutukset, kapitalisaatiosopimukset jne).

Sijoituspalvelujen sääntelyn päälinjat

- Sijoituspalvelujen tarjoaminen on toimiluvanvaraista
- Finanssivalvonta valvoo palveluntarjoajia laajoilla toimivaltuuksilla
- Palvelut ovat erittäin tarkkaan säänneltyjä
- Laajat tiedonantovelvoitteet ja soveltuvuusarviointi (tiettyjä execution only – tilanteita lukuun ottamatta)
- Sijoittajan oma vastuu: markkinariski ja huolellinen selonotto.
- Sääntely on pääosin harmonisoitu EU:ssa eri direktiivein ja EU-asetuksin.